

MIT HOCHACHTUNG UND DEUTSCHEM GRÜSS.

OORLOGSBRIEVEN VAN EEN GENTSE COMMUNISTISCHE VERZETSMAN (1943)

Samenvatting

Een dochter ontdekt na de dood van haar ouders brieven die tijdens het gevangenschap van haar communistische vader Stefaan Vandenheede werden verstuurd. Het meest schokkende voor haar was dat haar moeder een brief in een soort Duits zelfs ondertekende met 'Heil Hitler'.

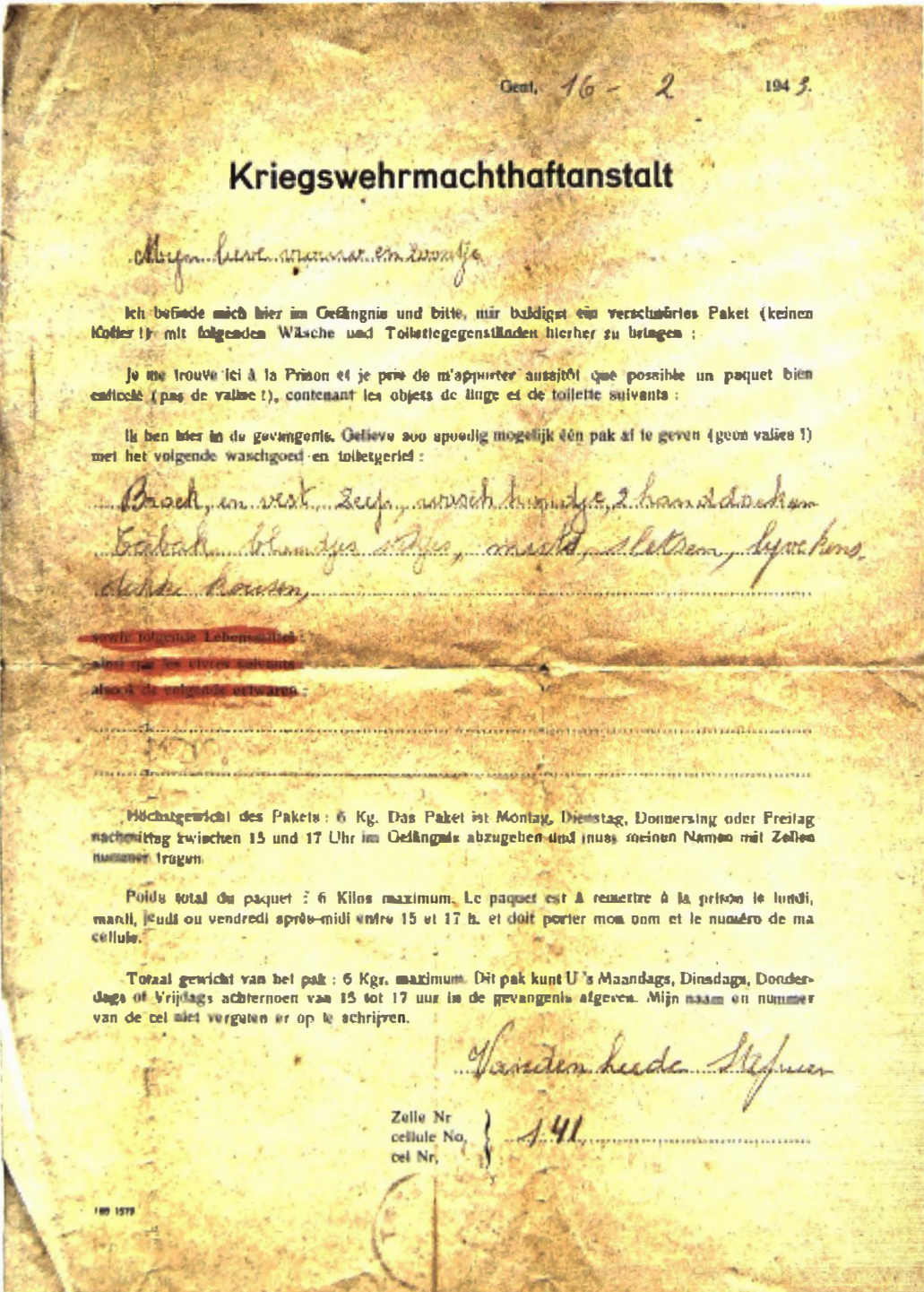
Toelichting bij de “oorlogsbrieven” van de familie Vandenheede

De brieven betreffen Stefaan Vandenheede (30 mei 1911 - 14 december 1992) en werden via Sonja Gyselinck aan *Van Mensen & Dingen* bezorgd door zijn dochter Gisèle, samen met de gegevens verwerkt in de hiernavolgende toelichting.

Voorgeschiedenis

Stefaan Vandenheede was een overtuigde communist. Het *Communistisch Manifest* en *Das Kapital* van Karl Marx waren in die tijd zijn grote voorbeeld. Hij werd een fervente propagandist en aanhanger van de Communistische Partij: “Alle macht aan het volk en... aan de arbeidersklasse”. Toen in 1936 de Burgeroorlog in Spanje uitbrak, wilde hij mee vechten om het fascistische regime van Franco de kop in te drukken. Hij was toen een jonggehuwde man met een zoontje van één jaar oud en zijn vrouw Joanna Heyman (4 dec. 1915 – 5 nov. 1995) stelde haar veto: zij of Franco. Hij bleef thuis! Het strijdveld van Stefaan bleef echter Franco en het fascisme, maar het verlegde zich van Spanje naar België. Heel wat “Los Niños” kinderen (Spaanse oorlogskinderen) werden door hem naar België overgebracht en hier bij gezinnen geplaatst. Onder meer Eutiquio Alonso Ribera verbleef bij zijn zuster. Vier jaar later za-

ten we zelf onder het fascistische juk en Vandenheede begon toen onder de schuilnaam "Medard" vooral in West-Vlaanderen bij de Witte Brigade en bij de sluikers te werken.

25

Mijn lieve vrouw en zontje.
Ik ben hier in de gevangenis. Gelieve ... een pak af te geven met ...
Broek, en vest (1), zeep, waschhandje, 2 handdoeken, tabak, blaadjes (2), stekjes (3), muts, sletsen (4, lijvekens (5), dikke kousen ...

Cel 141

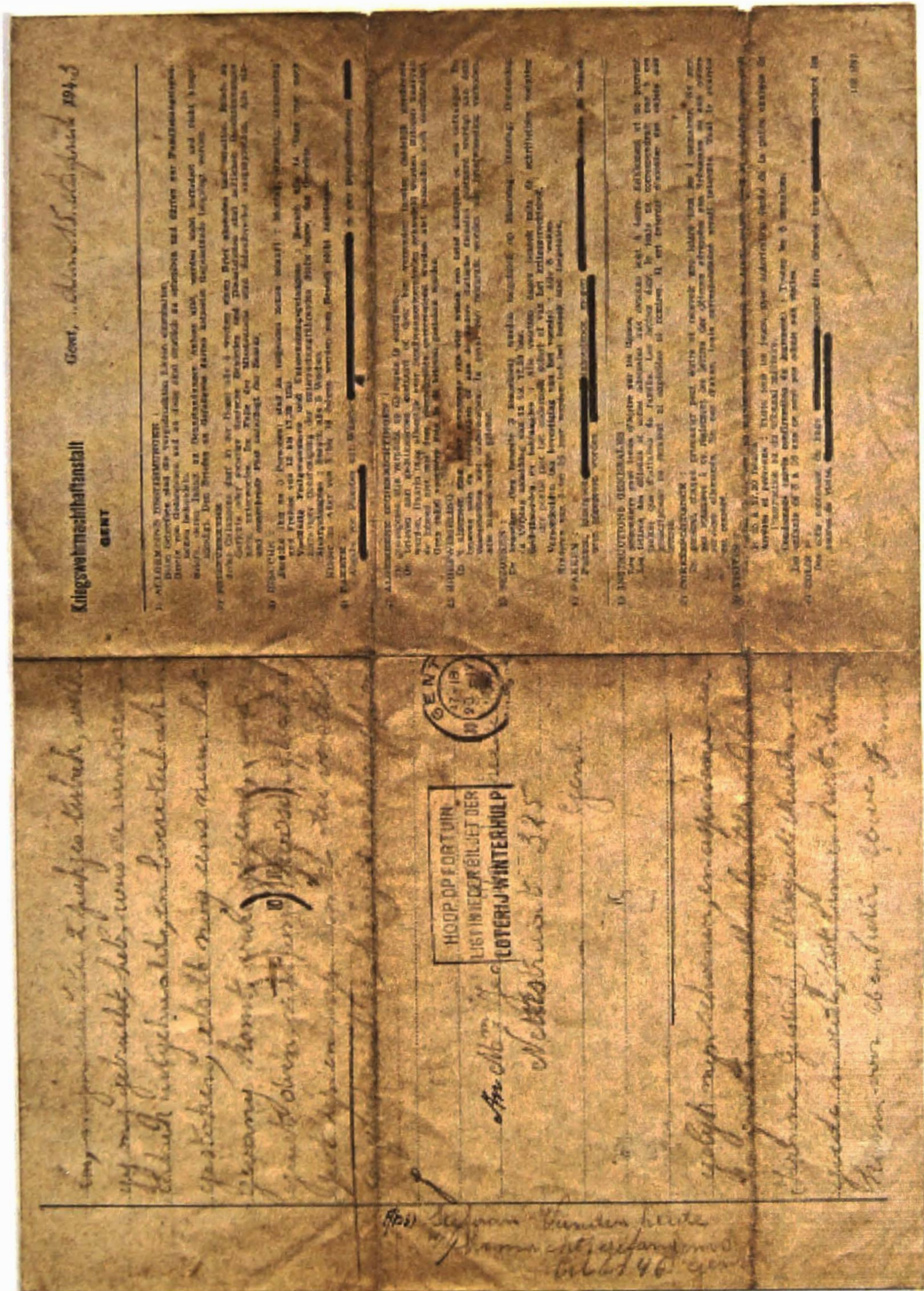
Stefaan was een *schrijverke* en hij is dat altijd gebleven. Op een dag tijdens de oorlog zat hij op de tram om 'zijn' pamfletten te verspreiden. Bij een controle door de Gestapo verstopte hij die vlug tussen de rugleuning en zitting van een bank. Buiten de tram werd hij gefouilleerd, maar er werd niets op hem gevonden. Op de tram evenmin! De tramconductor trok een oog naar mijn vader: hij had de pamfletten, op eigen risico, verstopt. Het geluk stond meer dan eens aan zijn zijde. Toch werd hij aangehouden omdat de naam Vandeneede al bij de geheime politie geseind stond. De Gestapo heeft echter nooit geweten dat ze de *Medard* die ze zochten, gevonden hadden.

Over de brieven

De verschillende gevangenisverblijfplaatsen (Merksplas, Sint-Gillis en Bochum) en de tijdspanne van opsluiting staan in één van de bijgevoegde brieven vermeld. Alle brieven moesten met potlood geschreven worden door de gevangene (met een pen zou men een slagader kunnen doorsnijden). De leesbaarheid is daarom niet steeds makkelijk.

Eén van die brieven vermeldt wat moeder mocht meebrengen wanneer ze haar man bezocht. Zo vind je daar het echte Gentse woord *sletsen*, pantoffels, bij (zie ook Noten).

"Een brief waarmee ik het aanvankelijk nogal moeilijk had", schrijft dochter Gisèle, "was de 'Duitse' brief met als slotformule: "Heil Hitler"." Het is een brief gericht aan de *Opper Commandant* van de Gestapo in het hoofdkwartier gevestigd in een chique villa in het Gentse Miljoenenkwartier te Gent. De onderwijzer van haar broertje had in samenspraak met vrouw Johanna die brief in het Duits opgesteld. Het kind schreef die dan over met de pen en zijn moeder overhandigde hem persoonlijk op het hoofdkwartier. "Ik besefte later dat het een smeekbede was van een liefhebbende vrouw en moeder om haar man vrij te krijgen", zo getuigt Gisèle. En verder: "Brieven van 'Janus' aan 'Fanus' en hun 'Piëta': gek... zo heb ik hen elkaar nooit horen noemen..."

15 April 1943
 Gevangenis Gent
 Algemeene Onderichting ... Briefwisseling .. Bezoeken .. Pakken.

...Mijn laatste 2 pakjes tabak, welke jij mij gebracht hebt, was de rantsoen tabak uitgehaald, en boeretabak in gestoken, al U nog eens naar het gevang komt, vraagt eens wat .. gaat doen, ... en mijn hemd die versleten en gescheurd is, ... gelijk mijn schoenen, en aspirine en de groeten aan .. Yvonne, Gustaaf, Margriet, Martha en goed moed, tot binnen kort, duizend kussen voor U en Pieter Uwen Fanus.

dat ik dit gedaan heb maar riet u hiy sal meer
 kunnen doen voor u dan ik. Want hiy mag hi die
 grote mannen en my rien re niet staan als
 hi hun sal alles uitgeleed hebben. Licht kwest
 miug u den niet maar huss komen. Obistulien wa-
 ren re u megeten u gebeurt van alles. Ede Gantjan
 ik ben meer luekthastelen aan't maken. Licht u doont
 aan my recht u staan Gantjan u weet ik dream byna nooit
 maar verleden week is't toch geland. Gantjanke ik heb u geuen
 we duidelikt en u kunnen maar my, maar we mogen onken
 ik waken was, was u te noch, Licht ik twijfelde op den
 suur oft niet recht was maar u was och we mogen Gantjan
 ik heb gebuild dat's miug was en kon niet meer slapen. Gantjan
 u weet ik heb mochten een quist geuven hi steen Licht ik heb
 nu ten meer wist omdat ik weet dat ik hulp heb en ik
 wend dat ik mijs pleikt gedaan heb. Want Licht mijs kent
 heult als ik oar u dink daar we ried en in dat hime cellen
 de hipe goede moed wille en we groeten van ma en pe ufa
 de goede familie in och doe uit duistand. Licht u
 goed handen wille vele steurende hussen van uw rauf
 Gantjan en uw steupe
 Licht de hime kent.
 Licht Gantjan.

Gont, den 6 Febr 1943

Mijn allerliefste Gantjan,

Lichte ik heb nu brief ontangen van u en
 heb hier mede Gantjanke hi ree eens ik heb mijs
 hoofd zoo vol van chetwjaar en toen wy
 gelukkig samen waren dat er byna de 1 maand
 van't jaer op stond. Lichtke waren we noch maar
 we gelukkig als toen. Gantjan om den altyd
 samen zijn. en u eens kunnen niet betelen. Obistulien
 Lichtke ik hie u vlieg naar huis te mogen komen
 En Gantjan ja is och wees beter zijn wotte huse
 zijn een helpje geminded. En de Gantjan kegt dat
 hiy terug op sal kunnen staan van als't goed weder
 is. Dus Lichtke u riet alles sal noch goed komen
 en als men voor u och eens hun hand op hien
 keat wil leggen dan mag u mistulien och
 terug by ons komen. Te midten nu toch al
 weten dat u riekajt en nooit imand huad

u niet gewent heb weten ze me ook (Bultaco
 heeft mij gestemt ook) Jamuske ik heb gewaakt
 van weder te schrijven tot ze alle gaan slapen
 zijn. Ik weet wat een bindte het hier altijd is en ik
 kom juist thuis van de groote huisk. Liefte wat ben
 ik mee goed dat u hier niet ben of Jamuske kan
 megen zegen voor zijn vrouwtje zoals altijd nu-
 ger. Liefte kan nu roo in mijn huisk willen zijn met
 ik en onze Tata samen. Jamuske denkt u dat u noch
 om beste geluk voor ons weglicht. Ik niet ik ben noch
 steeds uwe verwachtingen ondanks mijn verhooven in god
 etwaar liefste dan denk ik alug ons aan u gij arme
 subbebaar liefste voor u zal god zegen daar ben
 ik zeker van. En ik zal doen wat in mijn macht
 ligt om u te helpen. Soms kan ik mij boos maken omdat
 re u niet naar huis laten komen. Ik nou niet weten wat
 doen ik ben radeloos dus zijn ik en Slooe bij een autoaccat
 gegaan me gave vulle. Terevondend ik id een brave mens
 in ik hoop als bij u komt u't ook zult vinden
 Jamuske lief u moet het mij niet huyligh nemen

gedaan heb. Jamuske lief ik heb gedaan wat
 ik kon om betere verzorging door u maar
 ik kreeg ops niets antwoofd. Wie ik vind't on-
 delijk dat u als longlijden op den grond moet
 slapen. Liefste maak toch dat u niet zieker
 wordt leg van alles onder u wat u daarkunt
 vinden. Want denk ons Jamuske dat u eens
 naar huis moecht komen en u rick weat
 en bin rick of niet rick ik kan mij niet schelen
 liefste dan verzorg ik u, tot u weer beter bent.
 Jamuske lief ik kan't goed niet van my
 af zeken, ik geloof en hoop steeds u weer by
 my te zien komen en binnen kort. Liefte, ik
 denk dat god dit verhooven in mijn hart legt.
 en bin u hem dankbaar voor want liefste von-
 der god had ik ook niet over mijn verdriet ge-
 hummen. en nu heb ik toch weer knoid. Liefste
 ik leef in de hoop en standan doet u dat ook
 dan hulle wij samen herenigt worden en verzoend.
 want liefste u hebt toch niet gedaan en waarden

An dem Herr Major,

Ich bitte Sie, da ich in onmöglige umständigkeit verkerre und Sie die enigste Person sind war ich mich wenden kann und mein Mann Stefaan seine freiste-
 Stellung zu geben. Er ist angetast an seine Lungen, ich habe die X Plaken bei Ihnen abgegeben, auch liegen die beweise in der Oberfeld Commandatüre Kouter N° 10 Gent. Auch ist er leidant an eine Erfliche krankheit. Darum bitte ich Sie um mein Mann noch mals zu ondersüchen Sie werden undervinden das wir alles nach warkeit sagen. Ich hoffe das er sein strafe in Merseplas mach aus tuen.
 Ich hoffe das alles auf ein miss-verständnis rüht und das durch Ihre mitwirkung alles soll zu recht kommen.
 Mit Hochachtung und Deutschen Grüß
 Heil Hitler

An dem Herr Major,

Ich bitte Sie, da ich in onmöglige umständigkeit verkerre und Sie die enigste Person sind war ich mich wenden kann, und mein Mann Stefaan seine freiste-
 Stellung zu geben. Er ist angetast an seine Lungen, ich habe die X Plaken (6) bei Ihnen abgegeben, auch liegen die beweise in der Oberfeld Commandatüre Kouter N° 10 Gent. Auch ist er leidant an einde Erfliche krankheit. Darum bitte ich Sie um mein Mann noch mals zu ondersüchen. Sie werden undervinden das wir alles nach warkeit sagen. Ich hoffe das er sein strafe in Merseplas mach aus tuen. Ich hoffe das alles auf ein missverständnis rüht und das durch Ihre mitwirkung alles soll zu recht kommen.

Mit Hochachtung und Deutschem Grüß.

Heil Hitler

Gevangen in Bochum

Het laatste gevangenkamp van Stefaan was Bochum. Daar werd hij zo geslagen dat hij bloed plaste en doof werd aan zijn linkeroor. Toen kwam zijn plan om zich gek te laten verklaren. Ganse dagen zat hij dan (zogezegd) met treintjes te spelen, wetende dat ze hem achter het luikje van de celdeur in de gaten hielden. Hij kon niets zinnigs meer vertellen! Dat 'gek zijn' werd zijn redding. Groot was de verbazing van de Übercommandant *Schmitt*, toen 'die gek' na de oorlog tegen hem kwam getuigen tijdens diens proces.

Bedenkingen van dochter Gisèle

De oorlog was in '45 voorbij en toen kwam ik eraan! Misschien van contentement? Veel oorlogsverhalen heb ik later gehoord, maar de brieven vond ik pas in 1995, nadat Stefaan en Johanna gestorven waren: relikwieën verborgen in een oud met raffia overtrokken, versleten doosje.

Zoals zoveel jonge koppels waren beiden tijdens de oorlog vertwijfeld, maar vol idealisme. Wat een desillusie was het voor hen, zoals voor veel communisten, dat bij de val van het communistisch systeem tijdens de Perestrojka, bleek dat het Marxisme één schone schijn was en... oh zo corrupt!

Noten

1. vest : jas
2. blaadjes : sigarettenblaadjes, vloeit
3. stekjes : lucifers
4. sletsen : pantoffels
5. lijvekens : onderhemdjes
6. X Plaken : röntgenfoto's